

UDHËZUES PËR GARAT RAJONALE DHE KOMBËTARE

OLIMPIADA E EKONOMIKSIT 2025

KONTEKSTI

Gara rajonale e Olimpiadës Ekonomike 2025 do të zhvillohet në gjithsej 7 qarqe në të gjithë vendin ndërsa garat kombëtare do të jetë event një ditor.

PËRMBATJA E TESTIT TË GARAVE RAJONALE/KOMBËTARE

Raundi rajonal do të jetë në formatin e testit klasik. Ai do të përfshijë llojet e mëposhtme të pyetjeve:

1. Pyetje me më shumë përgjigje (ku njëra është e saktë)
2. Pyetje të hapura
3. Analiza e grafikonit – detyra ekonomike
4. Pyetje Ese

Pyetje me më shumë përgjigje

Kjo lloj pyetje është e ngjashme me pyetjet e rrethit të shkollës, ku nxënësi zgjedh vetëm NJË përgjigje të saktë nga përgjigjet e dhëna.

Pyetjet do të ishin të kësaj natyre:

1) Cila nga sa vijon nuk është funksion i parasë?

- a) Mjet këmbimi.
- b) Rruajtës i vlerës.
- c) Njësi llogaritëse.
- ☒ d) Mallrat për këmbim.

2) Cilët janë përcaktuesit e rritjes ekonomike?

- a) Kapitali human
- b) Resurset natyrore
- c) Zhvillimi teknologjik
- d) Kapitali
- ☒ e) Të gjitha.

3. Eksternalitet janë:

- a) përfitimi i marrë nga blerësi në treg.
- b) kostoja që i akumulohet shitësit në treg.
- c) kompensimin e paguar për konsulentët e jashtëm të firmës.
- ☒ d) ndikimi i pakompensuar i veprimeve të një personi në mirëqenien e një qytetari.
- e) asnjëra.

4. Mosefikasiteti i lidhur me monopolin është për shkak të:

- ☒ a) prodhimi i pamjaftueshëm i mallrave.
- b) Profiti i monopolit.
- c) Humbjet e monopolit.
- d) Mbiprodhimi i mallrave.

5. Koncepti i Adam Smith për "dorën e padukshme" sugjeron që një rezultat konkurrues në treg:

- ☒ a) maksimizon tepricën totale.
- b) gjeneron barazi mes anëtarëve të shoqërisë.
- c) Minimizon tepricën totale.
- d) të dyja maksimizojnë tepricën totale dhe gjenerojnë barazi mes anëtarëve të shoqërisë.

PYETJE TË HAPURA

Pyetjet e hapura do të ishin të tipit që kërkojnë një përkufizim ose shpjegim të një dukurie ekonomike. Pyetjet do të ishin të këtij lloji:

1. Çfarë paraqet ligji i kërkesës?

Përgjigje: Ligji i kërkesës është një parim themelor ekonomik që përshkruan marrëdhënien midis çmimit të një produkti ose shërbimi të caktuar dhe sasisë që konsumatorët janë të gatshëm të blejnë. Nëse çmimi i një produkti rritet, kërkesa (sasia që blejnë konsumatorët) zvogëlohet dhe anasjelltas (nëse çmimi ulet, kërkesa rritet).

2. Rendisni dy lloje të strukturave të tregut që nuk janë konkurrencë perfekte..

Përgjigje: Një lloj tjetër i strukturës së tregut është Monopoli. Ai përfaqëson një strukturë tregu ku vetëm një firmë kontrollon të gjithë furnizimin e një produkti ose shërbimi të caktuar, pa produkte/shërbime zëvendësuese të afërta. Disa nga karakteristikat janë: ka një shitës, barriera të larta për hyrje, monopoli përcakton çmimin e produktit/shërbimit.

Një lloj tjetër është Olikopol. Është një strukturë tregu e dominuar nga një numër i vogël firmash të mëdha, të cilat janë të ndërvarura në vendimet e çmimeve dhe prodhimit. Karakteristikat e tij janë: ka disa lojtarë dominues, barrierat për hyrjen, mund të çojnë në marrëveshje të fshehta (kartele).

3. Shpjegoni konceptin e avantazhit krahasues?

Përgjigje: Politika monetare është përgjithësisht më efektive në kontrollin e inflacionit dhe stabilizimin e ekonomisë në afat të shkurtër, ndërsa politika fiskale është më e fuqishme në stimulimin e rritjes ekonomike afatgjatë dhe adresimin e shpërndarjes së të ardhurave.

4. Një industri me konkurrencë monopolistike ka shumë firma, ashtu si në konkurrencë të përsosur. Pse atëherë firmat në konkurrencë monopolistike përballen me një kurbë të kërkesës në rënie, kur firmat në konkurrencë të përsosur përballen me një kurbë kërkesë horizontale?

Në konkurrencën monopolistike, firmat shesin produkte të diferencuara, që do të thotë se çdo firmë ka njëfarë kontrolli mbi çmimin e saj. Për shkak të këtij diferencimi, konsumatorët

mund të preferojnë produktin e një firme mbi një tjetër, duke i lejuar firmat të përballen me një kurbë të kërkesës në rënie - nëse rrisin çmimet, ata do të humbasin disa, por jo të gjithë klientët.

Në konkurrencë të përsosur, firmat shesin produkte identike (homogjene), që do të thotë se asnjë firmë e vetme nuk ka fuqi çmimi. Tregu përcakton çmimin dhe çdo firmë mund të shesë çdo sasi me atë çmim, por nuk mund të paguajë më shumë pa humbur të gjithë klientët e saj. Kjo rezulton në një kurbë kërkesë horizontale (përfekte elastike) për çdo firmë..

5. Parimi i avantazhit krahasues parashikon se dy kombe do të përfitojnë nga tregtia me njëri-tjetrin, edhe nëse njëri komb është më i mirë - në terma absolutë - se tjetri në prodhimin e të gjitha mallrave. Shpjegoni pse është kështu?

Parimi i avantazhit krahasues thotë se edhe nëse një vend ka një avantazh absolut në prodhimin e të gjitha mallrave (d.m.th., është më efikas në terma absolutë), të dy vendet mund të përfitojnë përsëri nga tregtia nëse specializohen në mallrat që prodhojnë në mënyrë relativisht më efikase (d.m.th., me kosto më të ulëta oportune).

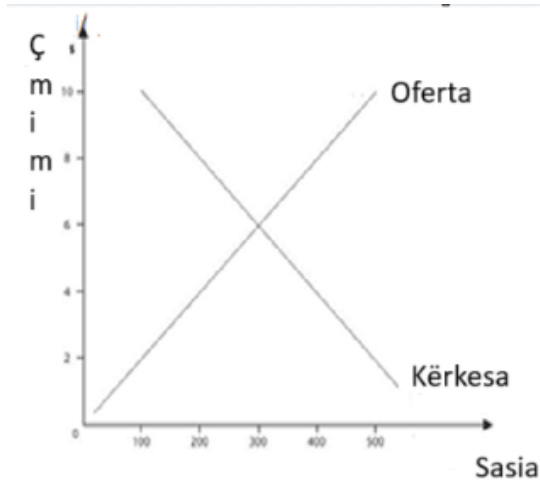
ANALIZË GRAFIKONI – DETYRË EKONOMIKE

Në këtë seksion pyetjet e mundshme do të ishin:

- i. jepet një grafik që nxënësit do ta analizonin ose përmes detyrës së dhënë nxënësit do të duhej të vizatojnë grafikun dhe/ose
- ii. zgjidhja e detyra ekonomike

i. Даден графикон кој учениците би го анализирале

1. Grafiku i mëposhtëm tregon ekuilibrin e kërkesës dhe ofertës. Analizoni me kujdes grafikun dhe përgjigjuni pyetjeve të mëposhtme.

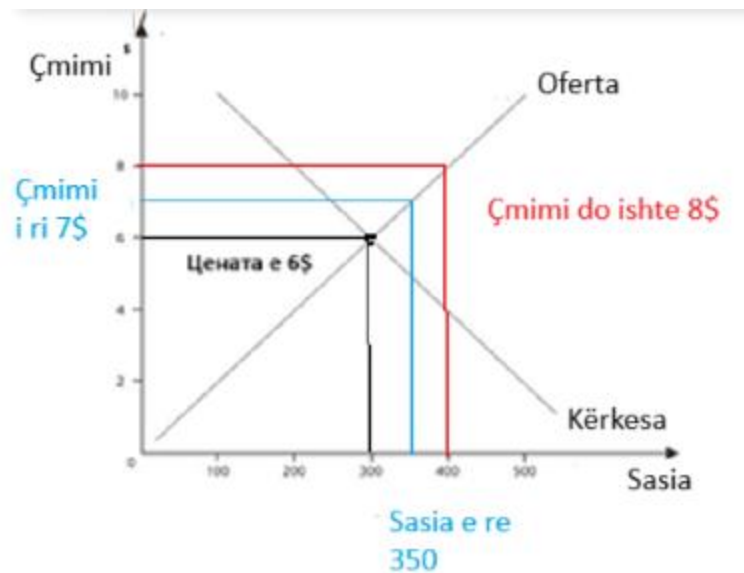

- a) Cili është çmimi dhe sasia e ekuilibrit në treg (vizato pikën e ekuilibrit në grafik)?
- b) Nëse sasia e kërkuar rritet me 100 njësi, si do të ndikojë kjo në çmim? Cili do të jetë ekuilibri i ri? Vizatoni lakoren në grafikun që nxjerr në pah ekuilibrin e ri.
- c) Çfarë ndodh nëse qeveria vendos një taksë prej 1\$ mbi furnitorët? Çfarë do të ndodhë me sasinë e ofruar dhe çmimin? Përcaktoni sasinë dhe çmimin e ri dhe

vizatoni kurbën e re të ekuilibrit në të njëjtin grafik?

ZGJIDHJE:

- a) Çmimi ekuilibër në këtë rast është 6 dollarë ndërsa sasia është 300 njësi.
- b) Nëse sasia e kërkuar rritet me 100 njësi, kjo do të ndikojë në çmim, i cili do të rritet. Në një sasi të kërkuar prej 400 njësive, çmimi do të ishte 8 dollarë.
- c) Nëse qeveria vendos një taksë \$1, çmimi dhe sasia e ofruar do të ulet. Çmimi i ri do të ishte 7 dollarë ndërsa sasia e ofruar do të zvogëlohej në 350 njësi.

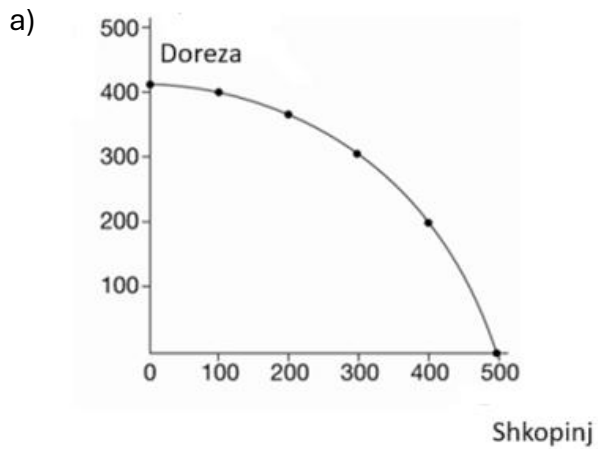

2. Tabela e mëposhtme jep informacion në lidhje me kufirin e mundësive të prodhimit të shetit Atletik.

Shkopinj bejzbolli	Doreza bejzbolli
0	420
100	400
200	360
300	300
400	200
500	0

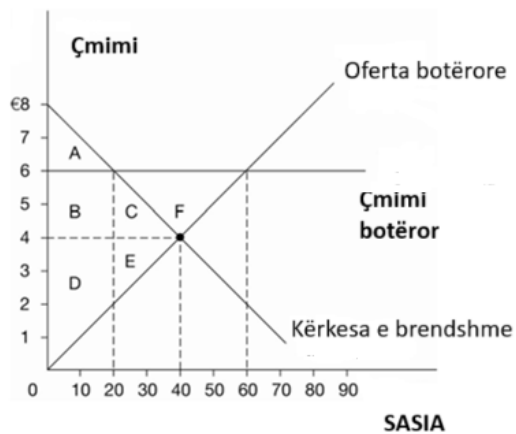
- Vizatoni dhe lidhni pikat e dhëna për të krijuar kufijtë e prodhimit të mundësive në shtetin Atletik.
- Nëse shteti Atletik prodhon aktualisht 100 shkop dhe 400 doreza, cila është kostoja oportune e prodhimit të 100 shkopinjve shtesë?
- Supozoni se shteti Atletik prodhon aktualisht 200 shkopinj dhe 200 doreza. Sa shkopinj shtesë mund të prodhonin pa hequr dorë nga dorezat? Sa doreza shtesë mund të prodhonin pa hequr dorë nga shkopinjtë?

ZGJIDHJA:

- b) Nëse shteti Atletik prodhon aktualisht 100 shkopinj dhe 400 doreza, kostoja oportune e prodhimit të 100 shkopinjve shtesë është 40 doreza.
- c) Pa hequr dorë nga shkopinjtë, ata do të mund të prodhonin 200 shkopinj dhe 160 doreza.

3. Përdorni grafikun për t'iu përgjigjur pyetjeve të mëposhtme:

- Nëse tregtia nuk lejohet, cili është çmimi dhe sasia ekuilibër në këtë treg?
- Nëse lejohet tregtia, a do t'i importojë apo eksportojë ky vend këto mallra? Pse?
- Nëse tregtia lejohet, cili është çmimi me të cilin shitet malli, sasia e brendshme e ofruar dhe e kërkuar dhe sasia e importuar apo eksportuar?

ZGJIDHJE:

- Nëse tregtia nuk lejohet, çmimi ekuilibër është 4 ndërsa sasia është 40 njësi.
- Duhet të eksportojë sepse çmimi botëror është mbi çmimin e brendshëm, që do të thotë se ky vend ka një avantazh krahasues në prodhimin e këtij malli.
- Nëse tregtia lejohet, çmimi i mallit të shitur do të ishte 6, oferta 60 njësi, kërkesa 20 njësi, dhe sasia e eksportuar do të ishte 40 njësi.

ii. ZGJIDHJA E DETYRAVE EKONOMIKE

1. Informacioni më poshtë ka të bëjë me një fabrikë të xhinseve në një dyqan të caktuar. Plotësoni tabelën sipas të dhënave të dhëna. Vini re shkurtesat e mëposhtme: FC (kosto fikse), VC (kosto variabile), TC (kosto totale), AFC (kosto fikse mesatare), AVC (kosto mesatare variabile), ATC (kosto totale mesatare), MC (kosto marxhinale):

Sasia	FC	VC	TC	AFC	AVC	ATC	MC
0	16	0					
1	16	18					
2	16	31					
3	16	41					
4	16	49					
5	16	59					
6	16	72					
7	16	90					
8	16	114					
9	16	145					
10	16	184					

ZGJIDHJA:

Sasia	FC	VC	TC	AFC	AVC	ATC	MC
0	16	0	16	/	/	/	
1	16	18	34	16	18.00	34.00	18
2	16	31	47	8	15.50	23.50	13
3	16	41	57	5.33	13.67	19.00	10
4	16	49	65	4	12.25	16.25	8
5	16	59	75	3.2	11.80	15.00	10
6	16	72	88	2.67	12.00	14.67	13
7	16	90	106	2.29	12.86	15.14	18
8	16	114	130	2.00	14.25	16.25	24
9	16	145	161	1.78	16.11	17.88	31
10	16	184	200	1.60	18.40	20.00	39

2. Plotësoni tabelën e mëposhtme duke supozuar se qeveria takson 20 përqind të 30,000 eurove të para të të ardhurave dhe 50 përqind të të gjitha të ardhurave mbi 30,000 euro

Të Ardhurat	Tatimet	Norma mesatare e tatimeve	Norma marginale e tatimit
10.000			
20.000			
30.000			
40.000			
50.000			

b) Krahasoni tatimet për dikë që fiton 10,000 euro me ato të dikujt që fiton 50,000 euro në pjesën (a) më sipër. A është ky sistem tatimor progresiv, regresiv apo proporcional? Shpjegoni.

ZGJIDHJE:

Të Ardhurat	Tatimet	Norma mesatare e tatimeve	Norma marginale e tatimit
10.000	2.000	20%	20%
20.000	4.000	20%	20%
30.000	6.000	20%	20%
40.000	11.000	27.5%	20%
50.000	12.000	32%	50%

b) Tatim progresiv sepse norma mesatare e tatimit për një person që fiton 50,000 euro e kalon normën mesatare tatimore për një person që fiton 10,000 euro. Kjo do të thotë, të pasurit paguajnë një pjesë më të madhe të të ardhurave të tyre sesa të varfërit.

3. Supozoni se një kompani ka një patentë për një proces të veçantë për prodhimin e salmonit të tymosur. Tabela e mëposhtme jep informacion në lidhje me kërkesën me të cilën përballlet kjo firmë për këtë produkt unik.

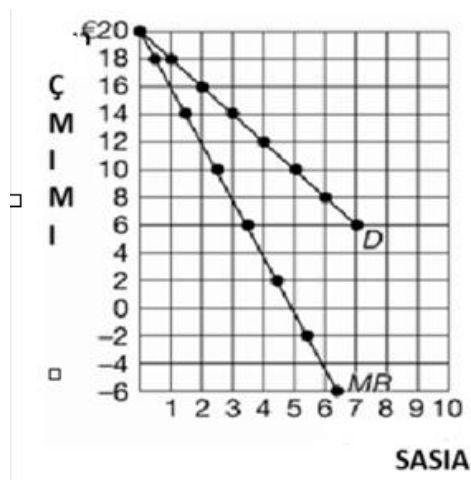
Kilogramet e salmonit	Çmimi	Të ardhurat totale	Të ardhurat marginale
0	20		
1	18		
2	16		
3	14		
4	12		
5	10		
6	8		
7	6		

b) Vizatoni kurbën e kërkesës dhe kurbën e të ardhurave marxhinale.

ZGJIDHJE:

Kilogramet e salmonit	Çmimi	Të ardhurat totale	Të ardhurat marginale
0	20	/	/
1	18	18	18
2	16	32	14
3	14	42	10
4	12	48	6
5	10	50	2
6	8	48	-2
7	6	42	-6

b)

4. PYETJE ESE

Konsideroni një skenar ku një qeveri vendos të zbatojë një taksë kombëtare të karbonit në mënyrë që të reduktojë emetimet e karbonit dhe të luftojë ndryshimet klimatike.

1) Diskutoni ndikimet e mundshme të kësaj politike në ekonomi, mjedis dhe shoqëri në tërësi.

2) Analizoni se si një taksë e karbonit mund të ndikojë në sektorë të ndryshëm si energjia, transporti, prodhimi dhe bujqësia.

ZGJIDHJE:

Ndërsa ndryshimet klimatike intensifikohen, qeveritë po eksplorojnë politika për të reduktuar emetimet e karbonit. Një qasje efektive është një tatimi kombëtar të karbonit, i cila imponon një kosto në emetimet, duke inkurajuar bizneset dhe individët të kalojnë në energji më të pastër. Megjithëse tatimi synon të zbusë dëmin mjedisor, ai gjithashtu ndikon në ekonomi dhe shoqëri në mënyra të ndryshme.

Tatimi i karbonit rrit kostot për industritë me intensitet karboni, duke çuar në çmime më të larta për mallrat dhe shërbimet. Megjithatë, ai gjithashtu inkurajon investimet në energjinë e rinovueshme dhe efikasitetin e energjisë, duke nxitur qëndrueshmërinë ekonomike afatgjatë. Qeveria mund të përdorë të ardhurat nga tatimi për të subvencionuar iniciativat e gjelbra, për të ulur tatimet e tjera ose për të ofruar lehtësim financiar për familjet me të ardhura më të ulëta për të siguruar një tranzicion të drejtë.

Në aspektin mjedisor, një tatim karboni redukton konsumin e karburanteve fosile dhe redukton emetimet, duke çuar në ajër më të pastër dhe përmirësim të shëndetit publik. Në aspektin social, politika mund të prekë në mënyrë disproporcionale popullatat me të ardhura më të ulëta, të cilat shpenzojnë një pjesë më të madhe të të ardhurave të tyre për energji. Për të zbutur këtë, qeveritë mund të vendosin zbritje ose subvencione të drejtpërdrejta për familjet e prekura.

Ndikimet sektoriale:

- **Energjia:** Prodhuesit e lëndëve djegëse fosile do të përballen me kosto më të larta, gjë që do të përshpejtojë kalimin drejt burimeve të rinovueshme si energjia diellore dhe e erës.
- **Transporti:** Çmimet e karburanteve do të rriten, duke rritur adoptimin e automjeteve elektrike dhe përdorimin e transportit publik.

- Prodhimi: Industritë me intensitet karboni (p.sh. çeliku, çimentoja) duhet të inovojnë ose të përballen me kosto më të larta prodhimi.
- Bujqësia: Rritja e kostove të karburantit dhe plehrave mund të nxisë praktika më të qëndrueshme bujqësore.